

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI"
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
CLUJ-NAPOCA

O COMUNITATE RURALĂ: BOTIZA MARAMUREȘ;
MONOGRAFIE ETNOLOGICĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Ion CUCEU

Doctorand:

Anamaria Narcisa Berbecar (Petreuș)

2014

CUPRINS

Introducere	5
Maramureșul în cercetările actuale ale etnologilor	9
Cadrul natural al satului Botiza	19
Așezare	19
Vecinătăți	19
Repere geografice	20
Rețeaua hidrografică.....	21
Clima	23
Bogățiile pământului	23
Flora și fauna	23
Populația	24
Religia	25
Viața tradițională din Botiza	28
Structura gospodăriei țărănești	28
Interiorul țăranesc la Botiza	34
Anexele gospodărești	41
Ocupațiile tradiționale	45
Agricultura	45
Creșterea animalelor	49
Păstoritul sau creșterea oilor	50
Pomicultura	58
Ocupațiile secundare	59
Vânătoarea	59
Pescuitul	60
Albinăritul	60
Lucrul la pădure	61
Culesul din natură	63

Meșteșugurile	64
Prelucrarea lemnului	64
Rotăritul	65
Dărăcitul	66
Morăritul	66
Pivăritul	67
Spătăritul	67
Fierăritul	69
Dogăritul	70
Instalațiile țărănești	72
Morile	72
Pivele	74
Vâltorile	74
Horincia	76
Fierăstraile	78
Prelucrarea fibrelor textile	79
Portul popular	83
Piese anexe de port popular	91
Viața spirituală din Botiza	93
Graiul local	93
Toponimia	98
Sistemul popular local de denotație personală	104
Porecele	107
Mitologia populară	108
Creația tradițională orală sau folclorul literar al Botizei	122
Poezia obiceiurilor tradiționale	122
Descântecele	131
Lirica populară (horile)	135
Strigătura	142
Ghicitorile	144
Folclorul obiceiurilor tradiționale din Botiza	146

Obiceiuri de peste an – Calendarul popular	147
Obiceiuri legate de momente cruciale ale vieții omului	169
Nașterea	169
Botezul	175
Nunta	178
Ceremonialul funebru	198
Obiceiuri nelegate de date fixe	207
Jocul duminical	207
Șezătorile	208
Clăcile	211
Strânsul finilor	211
Strânsul nepoatelor	212
Arta populară din Botiza	213
Prelucrarea artistică a pietrei	213
Prelucrarea artistică a lemnului	217
Prelucrarea artistică a textilelor	226
Natură și artă, flori și culori – covorul vegetal al Victoriei Berbecar.....	227
Glosar	246
Bibliografie	250

Cuvinte cheie: Maramureș, artă populară, obiceiuri, folclor, covor vegetal

Maramureșul în cercetările actuale ale etnologilor oferă o privire de ansamblu asupra prezenței acestui județ în preocupările etnologilor din zonă, Maramureșul fiind locul unde legătura dintre cultura materială (etnografia) și cultura spirituală (folclorul) este mai pregnantă decât în alte zone ale țării. Amintim atât lucrările lui Mihai Dăncuș, C Corniță, Mihai Pop, Dumitru Pop, Elisabeta Dobizi-Faiciuc cât și albumele cu fotografii ale lui Francisc Nistor.

Cadrul natural al satului Botiza este un studiu antropogeografic al satului, descriind așezarea, vecinătățile, reperele geografice, rețeaua hidrografică, clima, bogățiile pământului, flora și fauna, populația și religia.

Viața tradițională din Botiza este studiată din perspectiva etnografiei social-ocupaționale: structura gospodăriei țărănești și interiorul țăranesc de la Botiza, anexele gospodărești, ocupațiile tradiționale (agricultura, creșterea animalelor, păstoritul, pomicultura) și ocupațiile secundare (vânătoarea, pescuitul, albinăritul, lucrul la pădure și culesul din natură) ale botizenilor. Fiind un sat de munte, cu solul puțin fertil, sătenii s-au văzut nevoiți să desfășoare activități cât mai diverse pentru a supraviețui și a-și face viața mai ușoară. Dintre meșteșugurile practicate, amintim prelucrarea lemnului, rotăritul, dărăcitul, morăritul, pivăritul, spătăritul, fierăritul și dogăritul. Ca și în celelalte sate din Maramureș, și la Botiza, folosirea forței apei la instalațiile țărănești (mori, pive, vâltori, horincie, fierăstraie) este cunoscută din cele mai îndepărtate timpuri.

Portul popular din Botiza se integrează armonios în ansamblul portului din zonă, piesele de port popular având nu numai o valoare utilitară, ci și una artistică, deoarece botizanca a știut și a dorit să-și înfrumusețeze hainele și accesoriile portului cu motive care reprezintă adevărate argumente ale vechimii civilizației în această vatră românească.

Viața spirituală din Botiza prezintă graiul local, toponimia locurilor, sistemul popular local de denotație personală (incluzând și poreclele), mitologia populară, creația tradițională orală cu poezia obiceiurilor tradiționale, cu descântecele, cu horile,

cu strigăturile și cimiliturile, folclor ce reprezintă o zestre etnoartistică de mare valoare, bogăție și varietate.

Viața botizenilor s-a concretizat de-a lungul timpului într-un tezaur inestimabil de valori și tradiții, tezaur ilustrat în *folclorul obiceiurilor tradiționale*, obiceiuri ce includ ciclul calendaristic, ciclul ritualurilor de familie (nașterea, botezul, nunta și înmormântarea) și ciclul obiceiurilor nelegate de date fixe (jocul duminical, șezătorile, clăcile, strânsul finilor, strânsul nepoatelor).

Spiritualitatea sătenilor este exprimată și prin arta populară, prin prelucrarea artistică a materialelor naturale cu care botizenii au venit în contact: piatra, lemnul și textilele. Motivele transcend de la crucile de piatră, la porțile, uneltele și obiectele utilitare din lemn și pânză, până la "țolul" Victoriei Berbecar, realizat din lână vopsită cu coloranți obținuți din plante și cu structurile decorative specific Maramureșului: floarea vieții, coada de rândunică, soarele, unda apei, dintii de lup, flori stilizate, romburi, rozete, cruci etc, motive care au dat posibilitatea oamenilor să-și aștearnă gândurile nu pe hârtie, ca un scriitor, ci pe piatră, lemn sau țesătură.

Lucrarea se încheie cu un **Glosar** în care sunt explicați termeni dialectali ce apar, în special, în informațiile primite de la săteni sau în textele folclorice și cu **Bibliografia** studiată.

Botiza, ca toate satele din Maramureș, este un sat care se supune schimbărilor, însă este important să se stabilească cât sunt de benefice aceste transformări și ce se dorește să se lase moștenire celor care vin.